

УДК 347.73

Ольга Петрівна ГЕТМАНЕЦЬ,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правового забезпечення
господарської діяльності факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4826-5799>;*

Андрій Ігорович ДЕНИСОВ,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового забезпечення
господарської діяльності факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6256-0172>*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Система загроз національним інтересам має складну структуру, фундаментальним елементом якої є економічна безпека, дотримання якої забезпечує сталий розвиток всіх галузей суспільства і складає безпечне

життєве середовище. Відповідно до Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року дестабілізаційні фактори, що визначені як виклики та загрози у різних складових економічної безпеки важливо враховувати для забезпечення реалізації національних інтересів, основним з яких є забезпечення економічної стійкості. Економічна стійкість – здатність економічної системи витримувати вплив шоків, зокрема тих, які виникають внаслідок реалізації внутрішніх чи зовнішніх загроз, та продовжувати підтримувати стале економічне зростання [1]. Для забезпечення економічної стійкості країни важливо скласти систему протидії загрозам та викликам всім складовим економіки, зокрема у фінансовій сфері, тобто створити надійний захист фінансової системи країни.

Сутність фінансової безпеки, як ґрунтовної складової економічної безпеки визначається, як захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; певний рівень фінансової незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [2, с. 267].

За підсумком 2019 року рівень фінансової безпеки зменшився на 4 в.п. (порівняно з 2018 роком) до 42% та на 3 в.п. до 38% за підсумками першого півріччя 2020 року порівняно з рівнем у першому півріччі 2019 року. Але, результати, наведені у Звіті про фінансову стабільність, підготовленому Національним банком України, засвідчили, що рівень фінансової безпеки був достатнім для забезпечення виконання фінансовим сектором його функцій належним чином та успішного проходження коронакризи [1].

Постає питання про визначення зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів, що впливають на стан фінансової системи країни. Аналіз наукових праць економістів, юристів, соціологів, діяльності державних установ та підприємств свідчить про наступні загрози стійкості фінансової системи, що мають вражаючий вплив, а саме:

- бюджетний дефіцит, як не прогнозований дисбаланс державних фінансових ресурсів, що породжує зростання державного боргу і потребує пошуку джерел фінансування видатків бюджету;
- не врегульовані бюджетні відносини між розпорядниками бюджетних коштів, що мають сьогоденний характер і потребують активізації реформи міжбюджетних відносин;
- не врегульовані податкові відносини;
- застаріла система пенсійного забезпечення та соціального захисту, яка потребує залучення альтернативних джерел фінансування і розвитку не державних форм;
- невирішені питання активів та фінансових зобов'язань на тимчасово окупованих територіях;

- низький рівень ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку;

- низький рівень інвестицій у державний та приватний сектор економіки, відсутність програми залучень коштів для фінансування актуальних технологічних проєктів, сучасних світових технологій та інші. Окрему групу загроз фінансової безпеці складають зовнішні чинники, які впливають на розвиток міжнародних фінансових відносин.

Загрози та виклики фінансової безпеки вимагають їх усунення на підставі формування сучасної правової бази бюджетних, податкових, страхових, інвестиційних, банківських, валютних відносин.

Правове регулювання як фундаментальний засіб забезпечення фінансової безпеки мусить мати в своїй основі глибокий аналіз економічних відносин, враховувати динаміку найважливіших економічних показників, оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в економічній сфері. В іншому разі право із засобу забезпечення фінансової безпеки може стати негативним фактором, що створює додаткові ризики і проблеми в розвитку економіки країни.

Загальноприйнятим в юридичній науці є думка, що реформування всіх складових економіки повинно базуватися на Конституції України, законах України, зокрема це - закони України "Про Раду національної безпеки і оборони України", "Про Кабінет Міністрів України", "Про Національний банк України", "Про Антимонопольний комітет України", "Про центральні органи виконавчої влади" та ін., а також міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та Стратегії національної безпеки України "Безпека людини - безпека країни", що затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 №392. Крім вказаних існує ще низка нормативно-правових актів, які впливають на регулювання економічної та фінансової безпеки. Це: Укази Президента України від 30.09.2019 №722/2019 "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року", від 23 листопада 2011 року №1063/2011 "Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку" (зі змінами), від 7 жовтня 2019 року № 737/2019 "Питання Національного інституту стратегічних досліджень"

Нормативно-правовий масив щодо регулювання фінансової безпеки включає також і спеціальні документи, а саме:

- Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року, розроблену на основі укладеного меморандуму Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (підписана керівниками цих установ 16.01.2020 та затверджена їхніми розпорядчими актами);

– Стратегія реформування системи управління державними фінансами, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р (перебуває на стадії актуалізації з метою продовження її дії до 2025 року);

– Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2019-2022 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 473;

– Експортна стратегія України ("дорожня карта" стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р;

– Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695;

– Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020—2022 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 534.

Окрему групу законодавчих документів складають нормативно-правові акти, які приймають міністерства, відомства, контролюючи органи щодо регулювання фінансових відносин. Отже, законодавча база з фінансової безпеки складає досить широке коло документів і потребує узгодження і систематизації, оскільки актуальним є правове забезпечення фінансової безпеки держави, як інститут економічної безпеки. Систематизацію нормативних актів доцільно зробити шляхом офіційної інкорпорації, як об'єднання групи чинних нормативно-правових актів у одному збірнику за тематичним критерієм без зміни їхнього змісту.

Висновок. Забезпечення захисту фінансової системи країни в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз, що склалися потребує систематизації чинних нормативно-правових актів з фінансової безпеки, шляхом офіційної інкорпорації. Офіційне видання систематизованого законодавства надасть підстави для постійного моніторингу економічної та фінансової стійкості країни, забезпечить обґрунтовану оцінку фінансового стану та сприятиме проведенню прозорої фінансової політики.

Список бібліографічних посилань

1. Стратегія економічної безпеки до 2025 року. Економічна правда. 10.03.2021р. <https://www.epravda.com.ua/news/2021/03/10/671791/t>
2. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення // Економічний аналіз. 2013. Т.12(2). С.266-272